

Den långa resan hem

En spännande film där trettonåriga Amy tvingas lära känna sin far och ett nytt land när hennes mamma dör. Det handlar om sorg, om far-dotter relation, om att se möjligheter i livet.

Åldersrekommendation:
lågstadiet / mellanstadiet

En filmhandledning av
ChiAn Gramfors

Trettonåriga Amy Alden bor i Nya Zeeland med sin mamma. Under en bilresa råkar de ut för en trafikolycka. När Amy vaknar upp på sjukhuset sitter hennes pappa, Thomas, vid fotändan av sängen. Han talar om den sorgliga nyheten att mamman inte överlevde bilolyckan.

Amy får följa med sin pappa, som hon inte träffat på tio år, till Kanada. Hon kommer tillbaka till den gård och det hus där hon växte upp, men knappast minns. Det är ett ovanligt ställe fyllt av pappans underliga uppfinningar och djurskulpturer. I en lada står en exakt kopia av mänlandaren. Det var denna byggnation som blev droppen för Amys mamma, hon klarade inte längre av att Thomas ägnade mer tid och pengar åt sina uppfinningar än åt familjen.

Pappan är även intresserad av att flyga och har byggt en gliddrake. Han visar upp sitt bygge för Amy och gör en flygtur som dock slutar i en kraschlandning. Oskadd tar han sig upp och beslutar göra vissa förbättringar på gliddraken.

Amy får träffa pappans nya flickvän, men visar inte något intresse för att vilja lära känna henne. I stället vandrar Amy omkring för sig själv på gården och sörjer sin mor. Medan hon vandrar runt bland de olika byggnaderna och upptäcker nya saker får hon en del minnesbilder från sin barndom.

En dag hittar hon ett fågelbo som förstörts av grävskopans framfart.

Anna Paquin i rollen som Amy med sin gäss.

Men flera ägg har klarat skövlingen. Hon plockar försiktigt upp äggen och tar med sig dem hem. Hon bygger en hemmagjord äggkläckningsmaskin där äggen får ligga till de kläcks. Femton små gässlingar kommer ur äggen. När hon ber sin pappa att få behålla dem alla, går han efter viss tvekan med på det.

Gässlingarna präglas på Amy som blir deras gäsmamma. Men så dyker en polisman upp och talar om att gässen kommer att skapa problem på orten om de inte blir vingklippta. Bland annat kommer de att skräpa ner hos grannar om de kan flyga fritt. Dessutom vet de inte hur de ska emigrera på vintern. Han är på väg att klippa av en av gässlingarnas vingar, men Amy hindrar honom.

Pappan har kommit på idén att lära gässen att flyga efter flygplanet så att han kan leda gässen söderut. De har hittat ett ställe i Miami som kan passa. Problemet är att naturreservatet är hotat av byggintressen. Om gässen inte finns på plats innan ett visst datum kommer man att börja bygga.

Tillsammans med sin bror och en vän har fortsatt pappan att förbättra gliddraken. Den har nu utrustats med hjul och motor. Pengarna räcker dock inte till och pappan beslutar sig för att sälja mänlandarkopian. Till slut fungerar det hemsnickrade flygplanet som det ska.

Gässen får lära sig att följa flygplanet, men de vill inte följa med pappan upp i luften så länge Amy är kvar nere på marken. Amy bestämmer sig då för att lära sig flyga själv.

När de nu tränar gässen följer de planet med Amy i. Tidsfristen börjar rinna ut och de ger sig iväg på resan söderut med Amy och hennes pappa i varsitt plan. De möter olika hinder och blir tvungna att nödlanda mitt på en militärförläggning. De får hjälp av soldaterna och kan resa vidare.

Massmedia har fått nys om Amys äventyrliga flygtur och hennes resa kan följas av alla via deras TV-apparater. Det blir en kamp mot klockan. Mot slutet av resan kraschar pappan med sitt plan och bryter armen. Amy blir tvungen att avsluta flygresan

med gässen ensam. Hon åker iväg och kommer fram till reservatet precis när grävskoporna har startat sina motorer. Fåglarna landar en efter en på sjön. En folkmassa har samlats vid landningsplatsen och alla hyllar Amys stora bedrift.

Filmspråk

Inledningen till filmen är suggestiv. Bilderna presenterar en stämning samtidigt som en handling utspelar sig. Bilen med Amy och mamman far fram på en svart väg. Ett oväder rasar utanför. Det är mörkt och regnigt. Mor och dotter sitter i bilen och samtalar. De ser lyckliga ut tillsammans. Bilen är fylld av värme och fungerar som ett skydd mot det kalla hotande där ute. Skyddet är dock bräckligt. Bilen demoleras i olyckan som följer.

Bilderna illustreras utan några ljud. Genom att utestänga ljuden koncentreras vår uppmärksamhet på bilderna och det som sker. Detta förhöjer betydelsen av bilen, den är central för den här scenen. Bilen blir extra viktig, och vi förstår varför när olyckan plötsligt inträffar. Det hela har en poetisk ton, scenen utan ljud känns nästan orealistisk. Filmspråket berättar mer än vad själva bilderna visar. Vi kan lägga in fler betydelser än de uttalade. Vi ser en bilkrasch. Förutom att Amy och hennes mamma skadas kan man genom filmspråket läsa bilderna på ett annat, psykologiskt plan. Genom det sätt skenet visualiseras är det som att vi får uppleva bilkrocken på samma sätt som Amy upplever den, som en överklig drömlig, händelse. Filmspråket formar hela filmens struktur och den mening som kan utläsas ur filmtexten. Beroende på hur filmen är uppbyggd kan den ge upphov till ytterligare, exempelvis symbolisk mening. Man kan till exempel se hur inledningen är upplagd i ett mönster som, på ett symboliskt plan, påminner om filmen som helhet: liksom ett ägg krossas för att fågeln ska komma ut och lära sig flyga på egen hand, krossas bilplåten och Amy plockas ut och måste lära sig att stå på egna ben.

Symbolik

Äggsymboliken är ett återkommande tema genom hela filmen. Det går att finna den på flera ställen. Den ombonade runda äggformen dyker upp i olika situationer. Amys pappa har byggt en kopia av en mänlandare. Till formen och utseendet liknar det ett ägg. Man kan också se hur Amys

pappa faktiskt gått och ruvat på detta "ägg" i alla år. Det har fyllt ett behov av att få skydda någonting. Kanske i stället för Amy, som han förlorade på grund av mänlandaren. Till slut har han ruvat färdigt och är redo för att låta ägget kläckas. Han säljer det till japanerna och har nu råd att bygga ett flygplan till Amy. Han lär sin fågelunge att flyga. Det finns ytterligare äggsymboler i filmen. Se exempelvis formen på flygplanens förarsäten, där piloten sitter ihopkurad innanför ett tunt skal. Eller när Amy plockar hem äggen ur boet i en babysele hon har på magen. Se också hur babyselen har en ägglignande, skyddande funktion åt den lilla gässlingen som till en början har svårt att flyga.

★ *Diskutera kring bilderna på vilket sätt äggsymboliken blir tydlig. Försök också att se äggsymboliken på ett psykologiskt plan, när det gäller personernas utveckling. Amy förändras under filmens gång från att till en början vara inåtvänd och slutten till att bli utåtriktad och engagerad.*

Sorg

Att förlora en närstående är svårt. Det är mycket som förändras när en förälder går bort. Amy påverkas starkt av sin mors död. Hennes liv förändras avsevärt genom flytten till Kanada och mötet med pappan. Filmens handling kretsar kring Amys sorgearbete. Det är tydligt att Amy sörjer och tänker på sin mor.

★ *Diskutera hur det visas i filmen och vilka bilder som kan kopplas samman med detta.*

Amys sorgearbete tar sitt uttryck i hennes engagemang för gässlingarna. Hon tar på det sättet på sig en egen modersroll, efter den saknade mamman. Trots att Amys mamma bara är med en kort stund i filmens början är hon på ett annat plan närvarande genom hela filmen. På olika sätt blir mamman synlig i historien under filmens gång. Amys roll som Gåsmamma är ett exempel. Det finns också andra attribut i filmen som symboliserar och tydliggör bilden av modern. När Amy återkommer till sitt gamla hem är det olika saker som återkallar minnen av barndomen. Det gör också Amy påmind om hennes mamma på flera sätt. Amy hittar gamla avlagda kläder som hon klär på sig. Hon målar sig med mammans läppstift och står framför en spegel och tittar på sin

spegelbild. Även på detta sätt klär hon sig i moderna roll och gör sin mamma synlig. Det ger också Amy en känsla av närhet till sin mor.

★ *Diskutera vad den här sortens närhet kan ha för betydelse för Amy. Klassen kanske kan komma på fler exempel där mamman blir tydlig i filmen utan att hon själv syns i bild. På ett mer symboliskt plan kan även flygturerna uppe i luften tolkas som att Amy söker ett sätt att komma närmare sin döda mor.*

Genom att diskutera Amys situation kan tankar kring döden komma fram utan att man utelämnar sig själv för mycket.

Byta miljö

Den nya och annorlunda miljö Amy anländer till betraktas med ett grantande kameraöga. Gården ligger i ett vackert, öppet landskap med stora, vidsträckt ångar. Men för Amy känns det främmande och otryggt. Hon ser inte skönheten och upplever inte någon frihetskänsla. I stället kan vi se hur Amy till en början trevar sig fram i en för henne okänd miljö utan sin mamma. Vi tar in Amys känslor genom vad som presenteras i bilderna. Kameran visar de underliga skulpturerna som hennes pappa arbetar med. De är både skrämmande och spännande. På samma sätt kan man tänka att Amy känner inför allt det nya.

Hon har flyttat från ett land till ett annat, lämnat sin skola och sina vänner och börjar nu i en helt ny klass. Hon verkar inte trivas något vidare i den nya miljön.

★ *Diskutera vad i filmen som visar på vad hon tycker om sin nya skola. Diskutera i klassen hur det kan vara att flytta och behöva byta skola.*

Växa upp

Sedan Amy och hennes mamma flyttat till Nya Zeeland för tio år sedan har pappan träffat en ny kvinna, Susan. Detta tydliggör moderns frånvaro och påminner om att Amys föräldrar var skilda. Det erinrar oss också om att Amy tidigare i livet redan har genomlevt en separation – nämligen den från sin pappa när föräldrarna skiljde sig. När föräldrar separerar händer det att barnen förlorar kontakten med ena föräldern, oftast fadern. Relationen mellan Amy och hennes pappa är till en början trevande och osäker. De känner egentligen inte varandra. Det finns olika scener i filmen som visar

på det. Exempelvis kan vi se att Amy inte är bekant med pappans uppfinningar och statyer, det är nytt och främmande för henne. Pappans tafatthet och det rumsliga avståndet dem emellan är också tydligt vid flera tillfällen. Samtala kring dessa scener och vad de visar.

Under filmens gång ser man hur Amy ändå har en del gemensamt med sin pappa. Hon är uppfinningsrik och visar ett intresse för flygning.

★ *Diskutera tillsammans hur detta berättas i filmen. Är det något som sägs rakt ut, eller får vi förstå det på annat sätt och i såna fall hur?*

Amys relation till sin pappa utvecklas genom filmen. Från att till en början vara mer eller mindre främlingar närmar de sig till slut varan-

dra. Det är vid ett speciellt tillfälle som det blir tydligt att de kommit varandra närmre. Det är när Amy kraschlandar med flygplanet vid sin första flygning. Pappans omsorg för Amy blir tydlig.

★ *Prata om hur det visas i filmen.*

Efter en skilsmässa kan den situationen uppstå att en ny person introduceras för barnet. Snart efter att Amy anlant till sitt barndoms hem får hon möta pappans nya flickvän, Susan. Mötet blir avvaktande och Amy avvisar till en början Susans försök till ett närmande. Amy kan i vissa lägen tyckas orättvis mot Susan som försöker bli vän med Amy. Men det är många känslor som spelar in vid ett sådant möte, till exempel svartsjuka och blyghet. Dessutom är Amy

rädd att Susan ska försöka ta mammas plats. När Amy slutligen accepterar Susan som en del av den nya familjen är det ett tecken bland andra på hur Amy har utvecklats och mognat under filmens gång.

Berättelsen kretsar kring behovet av att uppnå frihet och inre styrka. Amy lyckas till slut hitta ett oberoende inom sig själv. Allteftersom hon lär sig att manövrera flygplanet själv blir detta mer och mer tydligt.

★ *På slutet av resan är det en händelse som gör att Amy måste klara sig på egen hand. Pappan kraschar med sitt plan och blir skadad. Diskutera kring den händelsen och hur Amy reder upp situationen. Pappan är skadad och svag och det är hon som tar kontrollen. Prata också om vilken betydelse Amy ger sin mamma i det sammanhanget. Det är genom mammans kraft Amy klarar av att flyga den sista biten ensam. På detta sätt har Amy bearbetat sin sorg efter mamman och är redo att gå vidare i livet på egna ben.*

Metodövning

Filmen innehåller vissa teman som det går att diskutera närmare kring i klassen. Vissa tematiska motsatspar kan fungera som utgångspunkt för en analys av filmspråket. Genom detta sätt att se på filmen kan man komma närmare filmens uttryck som sträcker sig utanför själva grundhistorien. Det visar hur film berättar i flera plan och hur åskådaren genom en djupare analys kan utläsa mer än en betydelse i berättandet.

★ *Ett exempel på motsatspar är liv/död. Där är mammans död tydlig och hur livet måste fortgå utan henne. Också gåsmamman dör, men gässlingarna räddas till livet av Amy. Diskutera på vilka fler sätt liv och död tas upp i filmen. Även miljöns överlevnad tas upp i filmen och kan tas upp i den här diskussionen.*

★ *Andra motsatspar som kan fungera som utgångspunkt för ett analyserande samtal kring filmen är: svag/stark och avstånd/närhet. Vi kan se hur olika personer i filmen är starka ibland och svaga andra gånger. Inför polisen är Amy svag men visar styrka i sin beskyddarinstinkt för fågelungarna. Hitta fler tillfällen på när Amy är svag eller stark. När är pappan stark respektive svag? Han försöker exempelvis visa sin styrka mot grävskoporna när han rusar ut och skriker åt dem att försvinna, men maskinerna är starkare.*

★ *Avstånd och närhet kan utläsas i förhållandet mellan Amy och hennes mamma. I inledningen ser vi att de är nära varandra, även känslomässigt; de ler. Efter olyckan blir avståndet dem emellan oändligt. Då Amy upptäcker mammans saker på olika ställen på gården kommer hon sin mamma nära igen, både fysiskt, i det att hon har på sig moderns kläder och smink, och på ett psykiskt plan, i minnet. Avstånd och närhet kan man också se i de olika filmbilderna. Vissa bilder är nära inpå medan andra visar gränlösa naturvyer.*

★ *Filmen innehåller också en rörelse inifrån och ut. Från instängdhet till frihet. Detta tema kan man se på olika sätt. Amy blir fri från att ha varit instängd i bilvraket, en rumslig frihet. Samtidigt innebär olyckan att Amy träder in i en psykologisk instängdhet när hon nu lämnats ensam utan sin mamma. Var kan man mer se denna rörelse inifrån och ut i filmen?*

★ *Även flygtemat är centralt i filmen på olika plan. Exempelvis lär Amy sig flyga på riktigt och i den betydelsen att hon lär sig att stå på egna ben.*

Temaövning

I denna temaövning finns det också tillfälle att samla klassen kring en konkret övning där de i grupp diskuterar ett av de motsatspar som presenteras. Diskutera vad i filmen som ger exempel på respektive tema. Försök hitta bilder ur filmen som visar på just de teman som diskuteras. Tänk på att det kan handla om metaforer i bilderna och att det går att hitta dessa teman i både fysiska och psykiska rum.

Grupperna illustrerar sina minnesbilder av filmen genom att rita upp dem på ett gemensamt papper. Dessa bilder används sedan som underlag för diskussion med hela klassen om vad varje grupp kommit fram till.

Bakgrund till filmen

Historien om Amy är påhittad, men bygger på vetenskapliga fakta och faktiska händelser. Förbilden i verkliga livet heter Bill Lishman och är en kanadensisk konstnär som lärt gäss att flyga på riktigt.

Han engagerade sig tillsammans med två andra personer, Joe Duff och Dr William Sladen, i hur Kanadagäss emigrerar. Sträckan som få-

glarna flyger varje år lärs vidare från generation till generation. Om en art utplånas i ett område försvinner den inlärd flygstreckan med dem. När nya fåglar etablerar sig i området måste de bli visade vägen.

Lishman bildade tillsammans med sina medarbetare Operation Migration och började experimentera med att prägla in fåglarna på ett litet specialflygplan för en person som kallas Ultra-light. Få trodde på deras övertygelse om att det skulle gå att lära fåglarna flyga med hjälp av ett flygplan. Men de bevisade att det går. 1993 lyckades Bill Lishman och Joe Duff flyga med en flock på arton uppfödda gäss från Kanada till Virginia i USA.

Deras framgångar med Kanadagäss har gett hopp för många andra utrotningshotade arter.

Projektet dokumenterades på film och blev en dokumentär som visades i TV. Filmskaparna till *Den långa resan* såg TV-filmen och blev inspirerade att göra en långfilm som byggde på de lyckade experimenten.

Filminspelningen

Själva inspelningen av filmen visade sig nästan ännu svårare än det ursprungliga gäsprojektet. Det gällde att få en flock med gäss inpräglade på skådespelerskan Anna Paquin, som spelar Amy Alden. Detta krävde noggranna förberedelser.

Först fick man prägla in flocken på Bill Lishmans egna dotter som var i samma ålder och storlek som Paquin. Gässen fick följa efter skådespelerskans stand in och lyssna till Anna Paquins röst inspelad på band. På så sätt var gässen redan inpräglade och accepterade Anna när hon senare kunde anlända till inspelningarna.

Sedan fick gässen lära sig att flyga efter ett litet Ultra-lightflygplan, precis som det gick till i Operation Migration. Flygplanet användes sedan under inspelningarna.

Eftersom gäss växer och blir vuxna snabbt fick flera kullar med ägg kläckas i omgångar. Allt som allt var det uppemot 60 gäss förberedda inför filminspelningen.

På grund av olika filmsituationer var olika gäss inpräglade på olika saker. Några var till exempel vana att följa en båt som användes när kamerateamet filmar hur fåglarna flyger över en sjö. Präglingen av gässen är ingenting som fåglarna tar någon skada av. Inpräglad är ett naturligt fenomen som avtar vartefter fågeln blir äldre.

Bilderna på när gässen flyger tillsammans med Amy och pappan i luften kom till genom mycket förarbete. Kameratekniken vållade vissa problem för filmarna. En filmkamera är mycket stor och tung och kräver ett vanligt flygplan för att kunna transporteras. Men ett sådant plan kan inte flyga lika långsamt som gässen. De små Ultra-light planen som användes för Operation Migration kan flyga tillräckligt långsamt, men är för små för att orka både kamera- och all kamerautrustning.

För att klara problemen med vikt och farten byggde man ett specialplan som hade extra långa vingar. På detta plan lyckades man ta med kameran och flyga i samma takt som gässen.

Dessutom hade man en helikopter som flög runt samtidigt med de små flygmaskinerna och gässen. Det gällde att vara ordentligt koordinerad i luften så att inga krockade. All kommunicerade via radiokontakt med varandra. Tack vare en lång kameralins kunde helikoptern vara tillräckligt långt ifrån och ändå få närbilder på de flygande gässen.

PRODUKTIONSUPPGIFTER:

USA 1996 Fly me home

Manus: Robert Rodat & Vince McKewin

Regi: Carrol Ballard

Foto: Caleb Deschanel

Kostym: Marie-Sylvie Deveau

Klippning: Nicholas C. Smith ACE

Originalmusik: Mark Isham

I ROLLERNA:

Amy – Anna Paquin

Thomas Alden – Jeff Daniels

Susan – Dana Delany

David Alden – Terry Kinney

TEKNISKA UPPGIFTER:

Speltid: 106 min

Format: 1.1,85

Ljudsystem: Dolby SR / SDDS

Censur: Från 7 år

Svensk premiär:

DISTRIBUTION:

Columbia TriStar, Box 9501, 102 74

Stockholm. Tel: 08-658 11 40

fax: 08-84 12 04